

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ПО СТАРА ИСТОРИЯ, ТРАКОЛОГИЯ И
СРЕДНОВЕКОВНА ИСТОРИЯ

ВЛАДИСЛАВ ИВАНОВ ИВАНОВ

„ОРДЕНЪТ НА ХОСПИТАЛИЕРИТЕ НА РОДОС
КАТО ФАКТОР В БАЛКАНСКАТА ПОЛИТИКА
(1300-1421)“

АВТОРЕФЕРАТ

НА ДИСЕРТАЦИЯ ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И
НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“

СОФИЯ

2011

1. Съдържание и обем на дисертацията

Дисертационният труд се състои съответно от уводна част, приложение от пет карти, изложение, разделено на три отделни части, които на свой ред са съставени: първата – от четири глави и заключение, втората – от пет глави и заключение и третата – от пет глави и заключение; заключителна част и библиографски списъци с използваните исторически извори и научна литература. Общият обем, включващ гореизброените части, възлиза на 339 стр.

2. Цели на изследването

Целта на настоящото изследване е да проследи и установи ролята на католическия военномонашески орден на св. Йоан Йерусалимски като фактор в балканската политика в периода 1306-1421 г. То е конструирано в уводна част, изложение, състоящо се от три части, подразделени общо на тринадесет глави и заключение. Към него е приложен научен апарат, включително 1013 бележки под линия, библиографски списъци с използваните извори и литература, и историко-географски карти. Хронологическата рамка на изследването е обусловена както от събитията, които променят значително и за дълго геополитическата обстановка в региона на Балканите, така и от тези, които изиграват решителна роля за въвличането на ордена на хоспиталиерите към участие в тях. Периодът на XIV- нач. на XV в. притежава твърде важно значение за бъдещото политическо състояние на района. Именно през него се появява една нова империя, на която е съдено да бъде бъдещият балкански владетел – Османската и която е не само равностоен, но и често превъзхождащ противник на западните християнски сили, чиито експанзионистични стремежи отдавна са достигнали Изтока. Последните, били те предимно религиозно, икономически или политически мотивирани, водят до сблъсък с интересите на мюсюлманските сили от Близкия изток, а понякога и с тези на православните държавни формирования. Характерни за тази епоха са набиращото скорост настъпление на турските емирства от Мала Азия срещу съседните им балкански територии, обосновано върху теорията за

джихада – свещената война против „неверниците“ и донякъде отслабващата в сравнение с предишните два века латинска инфилтрация и политическо влияние, чието „знаме“ пък е кръстоносната идея. Хоспиталиерите на Родос се явяват като една своеобразна и може би най-чистата еманация на идеята за християнско-латинска супремация в ролята си едновременно на международна католическа организация, политически суверен и духовен военномонашески орден, създаден и посветен на кръстоносното движение.

Погледът на автора върху разнородните извори и научни изследвания, свързани с темата, установява, че в тях въпросът за влиянието, което Хоспиталът (т.е. орденът на Св. Йоан) упражнява като фактор в балканската политика между 1306 и 1421 г., е твърде слабо засегнат. Разбира се, в историческите среди съществува определен интерес към отделни аспекти на така поставената проблематика – най-вече към опитите на ордена за установяване на политическата му власт над части от Континентална Гърция, но и този интерес би могъл да се нарече относително фрагментарен. Обикновено в модерната историография политиката на Хоспитала на Родос през тези години е представяна в няколко различни аспекта и контекста. Тя оправдано е разглеждана като част от историята на кръстоносното движение и следователно е предмет на повишен интерес от изследователите на късните кръстоносни походи. Не по-малък интерес за медиевистите буди развитието на ордена на Св. Йоан в посочения период като органична част от западноевропейската средновековна история и историята на латинските държави на Изток – една също така напълно логична гледна точка. Но и досега в световната медиевистика липсва самостоятелна научна монография, която да разглежда престоя на ордена на Родос между 1306 и 1421 г., поставен в контекста на балканската средновековна история. Това провокира опита ни да представим в нейната цялост и този поглед към историята на родоските рицари, който досега сравнително рядко е намирал място в посветените ѝ научни трудове. Споменатият слаб изследователски интерес, проявяван към темата, отсъствието на едно цялостно и фундаментално изследване, както и на световна или българска традиция, ограниченият превод и достъп до средновековните извори, осветяващи проблема, наложиха причините проучването да бъде съсредоточено върху издирването, изследването, превода, анализа и съпоставката както на множество от оригиналните източници от епохата, така и на голям брой

модерни историографски научни разработки. В огромната си част те притежават твърде страничен от изборния от нас ракурс, но това се оказва неизбежно. Сложността на политическото развитие на Балканите през XIV – нач. на XV в., на факторите, които оказват влияние върху неговото развитие и на необходимостта от тяхното дефиниране за определяне на степента на влиянието, което упражнява върху тях орденът на родоските рицари, също наложи използването на значителния брой от разнородни извори.

В процеса на работа върху дисертацията се оказва необходимо да бъдат представени и анализирани факторите в Западна Европа, Близкия изток и другаде, които оказват въздействие върху политиката на хоспиталиерите на Балканите. Така например през изследвания период центровете на властта върху голяма част от т.нар. Латинска Гърция не се намират в нея, а на Апенинския полуостров и дори още по-далеч – на Пиринеите. След разгрома на Латинската империя в Константинопол през 1261 г. повечето от потомците на нейните императори, крале, принцове и графове намират убежище на Запад. По време на изследвания период това все още е сравнително скорошно събитие и претенциите на последните за това, което считат за свое законно наследство, продължават да оказват влияние върху балканската политика през XIV-XV в. и в частност върху амбициите и плановете на родоските рицари. От друга страна през по-голямата част от годините между 1306 и 1421 центърът на основния определящ външен фактор за политическото състояние на Балканския полуостров се намира в Мала Азия, което на свой ред наложи и по-подробното разглеждане на ситуацията там.

3. Увод

Уводната част на дисертацията започва с кратко излагане на целите и задачите, които си е поставил автора и основанията му при формулирането им. Следва обзор и анализ на използваните исторически извори, които най-общо могат да се разделят на документални и наративни. Първата група се състои от запазената собствено йоанитска документация и средновековни документи от разнообразен друг произход, най-вече от

западноевропейските архиви, които имат отношение към проблемите, които ни интересуват. В езиково отношение използваните в работата документи са предимно на средновековен латински и в по-малка степен на староиталиански и старофренски. Наративните извори от своя страна могат да се разделят главно на тези, които са специално посветени на хоспиталиерската история и на такива, за която тя представлява по-скоро страничен интерес, като в числото на първите попадат трудовете на Джакомо Босио, абат Верто и др., а вторите включват византийски, български, гръцки, кипърски, италиански, френски, испански, немски, руски и турски средновековни и ренесансови историографски произведения. Отделно място в групата на наративните източници заемат съчиненията, принадлежащи към т.нар. жанр *De recuperatione Terrae Sanctae*, които по същество представляват кръстоносни планове за отвоюване на „Светите земи“ и представителите на други жанрове като поклонническите пътеписи (итинерариуми) и запазените текстове на речи и писма на византийски и западноевропейски общественици.

След края на обзора на изворите и излагането на методологията при използването им е поместен кратък конспект на структурата на дисертацията, в който са изложени и аргументите при обособяването на отделните ѝ части и глави.

I част: Установяването на ордена на Св. Йоан Йерусалимски на о. Родос и архипелага на Додеканезите (1306-1321)

1. Геополитическата обстановка в Леванта в края на XIII и началото на XIV в.

Целта на тази глава е да представи геополитическата обстановка в „Леванта“ (в случая под това понятие се разбира Източното Средиземноморие от Константинопол на север до Нилската делта на юг), за да се опита да създаде една мащабна и реалистична политическа картина на региона в годините, непосредствено предшествващи установяването на хоспиталиерите на Родос. Изложението започва с превземането на Акра през 1291 г., което ознаменува окончателното прогонване на „франките“ от „Светите земи“ на Сирия и Палестина. Проследени са преките последствия от това

събитие и отзвук, който то предизвиква на Запад, както и различните политически интереси в региона и съдбата на местните държавни формирования. Гледната точка на автора, защитена в тази глава, е, че периодът между 1291 и 1306 г. в много отношения се оказва определящ за по-късното политическо развитие на Леванта, тъй като именно тогава се случват множество от събитията и се появяват тенденциите, които определят бъдещите му основни насоки. Падането на „Светите земи“ под мюсюлманска власт се изразява в сериозна криза в най-силните институции, създадени от кръстоносната идея - военномонашеските ордени, които след това остават без ясна цел, разпръскват се, подложени са на сурови критики и са заплашени от разформироване. Същевременно конфликтът между две от най-могъщите тогавашни западноевропейски държавни образувания – това на Анжуйците в Южна Италия, подкрепяно от Франция и Арагонското кралство се прехвърля от Западното Средиземноморие на територията на Леванта и рефлектира върху местното политическо състояние. Отново по това време чрез брака на Шарл дьо Валоа с Катрин дьо Куртене амбициите за възстановяването на Латинската империя в Константинопол се прехвърлят върху френския кралски двор - една промяна, която определено не е в интерес на наскоро възстановената Византия и не влияе положително на отношенията ѝ със Запада. Една от най-важните исторически промени е, че именно през този период мюсюлманските политически формирования извършват прелом във „войната между кръста и полумесеца“, преминавайки в настъпление в Леванта – етапи от него са краят на „кръстоносните“ държави в Сирия и Палестина през 1291 г., напразните опити да бъдат възврънати между 1292 и 1303 г., окончателното отслабване на латинския съюзник – Арменското кралство в Киликия и падането на почти цяла византийска Мала Азия под властта на западнотурските бейлици между 1299 и 1306 г. През същите години могъщите италиански републики Венеция и Генуа се възползват от слабостта на Византия и, придобивайки нови колонии за нейна сметка, сблъскват интересите си в района на Близкия изток и Егейския басейн – конфликт, който кулминира във войната помежду им от 1293-1299 г.

Авторският опит за създаване на мащабна политическа картина на Леванта между 1291 и 1306 г. цели изясняването на тази слабо изследвана (или обичайно пренебрегвана) в пълнотата си ситуация, тъй като считаме, че тя е от първостепенна важност не само за осветляването на причините за прехвърлянето на главната квартира

на ордена на Св. Йоан на Родос и пренасочването на политическите му интереси към района на Балканите, но и за голям брой от събитията, представени и анализирани в нашия труд. Според нас сложните политически процеси, започнали и развиващи се в региона през тези години, рефлектират върху историята за много векове напред и последствията им далеч не се ограничават само върху териториите на Леванта, Източна Европа или Балканите.

2. Предпоставки за завоевателния поход на ордена на хоспиталиерите срещу о. Родос и архипелага на Додеканезите

Втората глава на първата част от дисертационния труд изследва непосредствените предпоставки за завоюването на Родос от ордена на Св. Йоан. Като кръстоносна формация орденът страда от загубата на Акра и неуспехите в опитите за отвоюване на „Светите земи“, проведени между 1292 и 1303 г. Същевременно в новата си главна квартира – Кипър, хоспиталиерите, свикнали да се радват на по-голяма автономия през последния век от съществуването си, са принудени да се съобразяват с авторитарните стремежи на местните монарси от династията Люзинян. С военните провали в Леванта на Запад върху военномонашеските ордени започват да се сипят ожесточени критики. Между 1291 и 1306 г. йоанитите трябва да се справят и с вътрешна криза, която се изразява в своеобразно противопоставяне между „западните“ и „левантинските“ братя. Въпреки това орденът постепенно започва да се приспособява към новите условия. Важна стъпка от този процес е придаването на по-голяма важност на военния флот на Хоспитала и увеличаването на неговия числен състав.

Преодоляването на вътрешната криза в ордена през 1300 г. е последвано от поражението на съсредоточените на Изток кръстоносни сили и техните съюзници - Малка Армения и Иранския илханат, във войната, поведена за възвръщане на „Светите земи“ срещу Мамелюкския султанат. През 1306 г. в Кипърското кралство е извършен династичен преврат, свързан и с „арменската“ партия в двора, което усложнява обстановката и допълнително влошава условията там. На северозапад от Кипър в периода между 1291 и 1306 г. архипелагът на Додеканезите неколкратно е опустошаван от генуезци, венецианци, арагонци и турци, а в началото на XIV в. е

разтърсен и от силно земетресение. Византийската власт там се превръща все повече и повече в номинална, като за да я запази Константинопол разчита преди всичко на наемници.

Според нас гореизброените исторически факти са реалните предпоставки, които се превръщат в причина през 1306 г. орденът на Св. Йоан в Кипър да приеме предложението на генуезкия пират Виньола дей Виньоли за завоюването на Родос и околните му острови и да реши да прехвърли главната си квартира там.

3. Проблеми около завоюването и консолидирането на новите земи на ордена на Св. Йоан и създаването на държавно образувание от „кръстоносен” тип в югоизточната част на Егейско море

Тази глава се занимава с проблемите, свързани с хоспиталиерското завоевание на Родос (1306-1310). След първоначалната атака се оказва, че покоряването на византийския архипелаг, въпреки благоприятните обстоятелства за това, изложени в предишната глава, не е толкова лесна задача. Военните действия, свързани с тази кампания, се проточват цели четири години. Най-голямото затруднение, която се изправя пред военните сили на ордена на Св. Йоан, е овладяването на едноименната столица на Родос, която е добре укрепена, има връзка по море с Константинопол, откъдето получава подкрепления и съумява да отблъсква успешно щурмовете срещу стените си. Авторът защитава тезата, че превземането ѝ е една от основните цели при организирането на кръстоносния „партикуларен“ поход от великия магистър на Хоспитала фра Фулк дьо Виларе и папа Климент V в Западна Европа между 1308 и 1310 г., както и гледището, че крепостта Родос едва пада след пристигането на кръстоносната войска под стените ѝ към средата на 1310 г. Разгледано е успешното прехвърляне на главната йоанитска квартира в родоската цитадела, акт, който полага основите на островната държава на ордена, разположена на архипелага на Додеканезите, на която е съдено да просъществува повече от 200 години.

4. Появата и утвърждаването на ордена на Св. Йоан Йерусалимски като политически фактор в района на Егея и Южните Балкани (1306-1321)

Последната глава на първата част разглежда историята на първите две десетилетия от основаването на островната държава на Хоспитала в Югоизточния Егей. В началото властта на ордена над новозавладените земи изглежда нестабилна. Кръстоносният „партикуларен“ поход, предвождан от великия магистър дьо Виларе, чиято прокламирана основна задача е провеждането и съблюдаването на обявеното папско ембарго над търговията на Западния свят с мамелюкски Египет, форсира хоспиталиерските завоевания и увеличава размера им, но предизвиква конфликти с търговските колоси Генуа и Венеция, в които скоро се оказват замесени и турците от бейлика Ментеше. Според автора непосредствено след пристигането на кръстоносците йоанитите буквално успяват да наложат своя временна хегемония в региона, като поставят своя фаворит Анри II дьо Люзинян на трона в Кипър, подчиняват под васална зависимост емирството Ментеше и завоюват някои острови като Кос и Карпатос, за владението над които претендират венецианците. Християнското търговско корабоплаване и особено генуезкото, което провежда забранената от католическия понтифекс търговия с Египет, става прицел на безкомпромисни наказателни акции, провеждани от хоспиталиерите от новата им база в Родос. Скоро следват ответни реакции, като особено ожесточен е конфликтът с Генуа, чиито представители подбуждат против ордена емира на Ментеше Шуджауддин Орхан. Генуезките и турските кораби влизат в множество сражения с хоспиталиерския флот, от които братята-рицари по-често излизат победители. В крайна сметка политическите обстоятелства се превръщат в причина орденът до голяма степен да преустанови активността си, сключвайки мир с Генуа и изплащайки обезщетения на генуезките граждани, чиито кораби и стоки са пострадали и са били конфискувани, както връщайки о. Карпатос на венецианския гражданин Андреа Корнаро. Все пак изходът от тези опасни конфликти, протекли непосредствено след превземането на Родос, доказва неоспоримо жизнеспособността на новоосновената политическа формация.

Външните заплахи спрямо хоспиталиерския суверенитет над Родос не са единствени. Орденът, който подобно на останалите латински държавици в Леванта страда от недостиг на военнотзадължено население, отправя призив към Запада за

изпращането на колонисти на новите си владения, който постига определени, макар и не особено внушителни резултати. През 1317 г. на Родос избухва вътрешен конфликт между привържениците на великия магистър дьо Виларе и недоволните от него под предводителството на драпиера фра Морис дьо Паняк. Стига се до своеобразна гражданска война, при която водачите и на двете страни са принудени да отпътуват на Запад през 1318 г., за да поставят спора си под арбитража на папата в Авиньон. В отсъствието им „левантинските“ хоспиталиери са принудени да се сблъскат с гръцки въстания на подчинените острови и няколко големи нападения от западноанатолийските „морски“ бейлици. Едно от турските нападения е насочено директно срещу Родос, а друго – срещу съюзническия Хиос, който се намира под управлението на генуезеца Мартино Закария. В последвалите сражения флотът на ордена постига пълни победи над турците, а Хоспиталът доказва ефикасността на бойната си сила и способността си да защитава успешно новите си територии дори в момент на вътрешна криза и отсъствието на върховния си предстоятел – великия магистър.

Между 1318 и 1321 г. в изворите започват да се появяват сведения за съществуването на съюз между наскоро поставеното под властта на Каталанската компания дукство на Атина и „морските“ турски бейлици. Този съюз заплашва със смъртна опасност християнските владения в Южните Балкани и Егея, повечето от които са настроени враждебно както към каталаните в Атина, така и към турците от западния бряг на Мала Азия.

5. Заключение

В заключението на първата част са обобщени изводите на автора относно разглежданите проблеми. Що се отнася до главната цел на изследването, той смята, че през целия период от самото начало на похода срещу Родос орденът на Св. Йоан играе важна роля като главен определящ фактор в политическите съдбини на Югоизточния Егей и косвено влияе върху същинската континентална балканска политика, ангажирайки вниманието и ресурсите на такива сили като Византия и турските

„морски“ бейлици, чиито набези по това време започват да достигат европейските територии, и включвайки се в редица планове и акции на западните страни, които имат отношение към Балканите. Между 1306 и 1321 г. йоанитите са най-яркият и последователен изразител на кръстоносната политика и идеи в тази част на света. Тяхното преместване на Родос е и един от първите, ако не и най-ранният признак за бъдещето пренасочване на главната кръстоносна цел - от възвръщането на Йерусалим и Светите земи - към борбата с турската експанзия.

II част: „Войната срещу турските пирати“ и кръстоносните походи в Егея (1321-1370)

1. Политическата обстановка в Западна Европа и в района на Егея през 20-те и 30-те години на XIV в.

Целта на тази глава е да проследи факторите, които водят до появата на „Свещените“ лиги в Егея, развитието на кръстоносното движение на Запад и промяната на неговата посока от Сирия и Палестина към района на Южните Балкани, както и развитието на политическата ситуация в Европа и Близкия изток. През 20-те и началото на 30-те години на XIV в. активността на хоспиталиерите на Родос е скована от огромните дългове, натрупани на Запад по време на походите на великия магистър дьо Виларе. Единствените военни акции на братята-рицари по това време, за подробностите около които изворите са крайно лаконични, са засвидетелствани в Киликийска Армения. Сега усилията на ордена и неговия нов предстоятел фра Елион дьо Вилньов са насочени главно към спестяване на приходите от преобладаващата част от йоанитските приории за погасяване на дълговете, които са предимно към папските банкери от Флоренция. Не на последно място инертността на Хоспитала се дължи и на продължаващите на Запад безуспешни опити за организирането на „генерален“ кръстоносен поход. Макар и кръстоносната кауза да постига известен успех с присъединяването на една от двете велики търговски сили на Средиземноморието – Венеция, към папското ембарго срещу мамелюците, противоречията между заинтересованите от участие в похода западни страни на този етап се оказват

неразрешими. Позициите на латинците и като цяло на християните в Леванта продължават да отслабват – Малка Армения претърпява жестоки опустошения и поражения от мамелюкските войски, които намаляват значимостта ѝ като фактор в политиката на Близкия изток; Византия постепенно губи последните си територии в Азия, разположени в областта Витиния, а турските пирати от западноанатолийския бряг подновяват набезите си срещу егейските острови и балканските брегове. Пиратите продължават да действат в съглашателство с каталаните от Атина и техния генерален викарий Алфонсо Фадрик, което улеснява действията им, осигурявайки им сигурна континентална база на Балканите. От този съюз страдат най-вече колониалните венециански балкански владения и особено едно от най-важните от тях - Негропонт, което е подложено на сурови турски атаки, свързани с амбициите на Фадрик за завладяването на острова и войната му срещу Венеция от 1326-29 г. Според автора във връзка с този конфликт се намира и натискът срещу владенията на Мартино Закария от страна на емирството Айдын, който завършва с известни териториални и политически загуби за генуезеца. През 1328 г., след проточила се гражданска война, на власт в Константинопол идва новият император Андроник III Палеолог, който възнамерява да провежда по-твърда и настъпателна външна политика. Първата „жертва“ на неговите амбиции е най-силната опора на Закария – о. Хиос, който е превзет и поставен под пряк византийски контрол през 1329 г. Хоспиталиерите на Родос не са засегнати пряко от похода на Андроник III срещу Хиос или от каталанско-турския съюз, но разгромът на техния съюзник Мартино Закария не повлиява положително на настроенятия им срещу империята. Актът на Андроник III премахва една от силните бариери пред нахлуванията на турците в Егея и те започват да се увеличават, предизвиквайки опустошения и паника сред латинските владения в региона.

2. „Свещената“ лига от 1332-36 г.

Главата разглежда, анализира и изяснява обстоятелствата около формирането и действията на първата „Свещена“ лига в Егея, в които орденът на Св. Йоан играе една от най-значителните роли. В началото на 30-те год. на XIV в. френският крал Филип VI дьо Валоа огласява намеренията си да се отправи на кръстоносен поход за отвоюване на

„Светите земи“. Така интересите на френската корона и папството в Авињон съвпадат с тези на Венеция – първите се нуждаят от флотата на републиката, а самата тя – от допълнителна военна сила, за да се справи с превръщания се във все по-сериозен проблем с турските пирати в Егея, които заплашват сигурността на колониите ѝ и основните маршрути за търговски обмен между Запада и Изтока. Венецианските представители, към които Филип VI се обръща за съдействие през 1332 г., препоръчват преди потеглянето на „генералния“ кръстоносен поход да се изпрати един „прелиминарен“, чиято цел трябва да бъде именно преустановяването на турските набези. Проблемът с последните е толкова наболял, че Венеция, независимо от френския крал, се нагърбва с организирането на християнска коалиция срещу тях. Показателен за опасността от турските пирати е фактът, че след упорити сражения с тях през 1332 г. богатата и силна колония Негропонте е заставена да им плаща данък, което е истинско унижение за могъщата италианска република. Водач на турското нападение срещу Негропонте е айдынският емир Умур бег, чиято дарба на пълководец изгрива именно през тези години.

Венецианците оправдано виждат своя естествен съюзник в лицето на родоските рицари, чиято основна мисия е борбата срещу „неверниците“ и чиито територии също са заплашени от пиратските нападения. Освен това в началото на 30-те год. орденът представлява добър партньор, тъй като върховният му глава – великият магистър дьо Вилньов, най-сетне е пристигнал на Родос, а дълговете към кредиторите му са изплатени, което означава освобождаването на ресурсите му за военни разходи. Същевременно подобряването на отношенията между републиката и византийския император Андроник III стимулира опита на венецианците да привлекат и него към тяхната коалиция. Той се съгласява и на 6 септември 1332 г. в Родос е сключен договор, чрез който е създадена първата „Свещена“ лига против „агаряните“. Нейните първоначални членове са хоспиталиерите, Византия и Венеция, като е договорено флотите им да се съберат на 15 април 1333 г. в Негропонте.

Впоследствие договореностите, постигнати в Родос, не са изпълнени. Венецианците се сблъскват с бунтове в своята размирна колония Крит, Андроник III заема изчаквателна позиция, а хоспиталиерите, които не демонстрират особено доверие в новия си съюзник – доскорошния враг Византия, през 1333 г. подкрепят едно латинско

нападение срещу имперския о. Лесбос. За сметка на това към същата година Западът в лицето на папата и френския крал окончателно възприема идеята за необходимостта от предприемане на действия срещу турските пирати. Папа Йоан XXII симпатизира на латинската кауза, а Филип VI все още не е готов за „генералния“ поход, но няма нищо против да защити престижа си, като вземе участие в едно по-малко кръстоносно предприятие като това срещу турците. На 8 март 1334 г. в Авиньон е подписано споразумение, което подновява „Свещената“ лига и ѝ дава статут на „партикуларен“ поход, като този път тя включва повече участници – Венеция, папството, Франция, Кипър, Византия и Хоспитала. Предвидено е най-голям принос за договорения поход да дадат Хоспитала и Венеция – по десет бойни галери, което възлиза на $\frac{1}{4}$ от общия брой на корабите във флота - факт, който е показателен за ролята на йоанитите в това предприятие. Към септември 1334 г. кръстоносната флотилия вече се е събрала в Негропонте, откъдето се насочва към бреговете на Мала Азия. При Адрамитион (дн. Едремит) тя влиза в сражение с емира на Караси Яхши хан, унищожавя по-голямата част от флотилията му, след което извършва и десант и разгромява армията му в сухопътно сражение. Това остава най-значителната победа на силите на лигата, за която имаме конкретни сведения в изворите. Спорадични военни действия се водят и през 1335 г., но след тази година лигата постепенно преустановява съществуването си. През 1337 г. Венеция сключва мирен договор с емирствата на Айдън и Ментеше. Андроник III, чиито кораби изглежда изобщо не взимат участие в битките срещу турците от Западна Анатолия, постъпва по същия начин. Начело на флота си императорът нанася удар срещу генуезката колония Нова Фокея, откъдето е дошла атаката срещу Лесбос и си връща владението над последния остров. По време на този поход той и неговият велик domestik Йоан Кантакузин сключват съюз с Умур Бег от Айдън. Хоспиталиерите отново остават незасегнати както от византийските действия, така и от турските пиратски нападения; техните владения са стожер на политическата стабилност в региона, а представители на ордена служат като посредници в конфликта между генуезците и Андроник III през 1335 г.

3. „Свещената“ лига от 1343-51 г. Превземането на Смирна

Тази глава е съсредоточена върху изясняването и анализа на действията на втората „Свещена“ лига, образувана от латинските сили за борба срещу турските пирати в Егея и ролята, която орденът на Св. Йоан играе в нея. Частичните успехи, постигнати от първата лига, не допринасят съществено за премахването на турската заплаха. Въпреки мирния договор и съюза с Айдын Византия продължава да страда от турските набези, като е подложена на атаки от страна на емирствата на Караси и Осман. През лятото на 1339 г. се възобновяват и турските набези срещу латинските владения в региона. Между 1339 и 1341 г. водачът на морските „газии“ Умур Бег успява да опустоши почти цялото егейско крайбрежие на Балканите и по-голямата част от островите. Според автора може да се твърди, че през този период Умур буквално налага една своеобразна айдынска хегемония над района. Показателен е фактът, че за пръв път от близо две десетилетия турците се осмеляват да атакуват пряко хоспиталиерските владения и самата главна квартира в Родос. Докато Кипър, орден на Св. Йоан и новият папа Климент VI своевременно поемат инициативата за сформирването на нова „Свещена“ лига, венецианците първоначално остават инертни, сковани от перспективата за сблъсък с огромната мощ, демонстрирана от Умур и скептицизма си спрямо силите, които Запада би могъл да му противопостави. Но след известно колебание и те се съгласяват да се присъединят към този съюз и на 30 септември 1343 г. Климент VI обявява началото на кръстоносен поход срещу турците. Въпреки скептицизма на венецианците при събирането на корабите на лигата в Негропонт през 1344 г. се оказва, че броят на участниците дори надвишава предварително определения. Хоспиталиерите са сред най-елитните сили на флотилията и същественият им принос за последвалите победоносни сражения е изрично отбелязан в изворите. Корабите на Умур Бег, който по това време е активно ангажиран в гражданската война във Византия, избухнала след смъртта на Андроник III през 1341 г., са разгромени в няколко стълкновения в открито море. На 28 октомври 1344 г. съюзната християнска флотилия атакува самата столица и основна база на Умур – важното и добре укрепено пристанище Смирна, което е завладяно с щурм. Тази голяма победа, която получава широк отзвук в тогавашния свят, обаче не означава окончателен край на похода. Напротив - трудностите пред лигата тепърва предстоят. На 17 януари 1345 в кръвопролитно сражение в близост до пристанището на Смирна Умур Бег, който е принуден да преустанови участието си в гражданската война във Византия, успява да

нанесе сериозно поражение на кръстоносците, като почти всички техни водачи намират смъртта си на бойното поле. Навременната подкрепа на хоспиталиерите от Родос изиграва решителна роля за предотвратяването на обратното падане на Смирна в ръцете на Умур. Папството се опитва да постигне обрат във войната чрез назначаването за предводител на похода на влиятелния френски благородник – дофинът Юбер II дьо Виеноа, който в края на 1345 г. начело на значителни сили потегля от Венеция към района на Егея. Плановите му за мащабно настъпление срещу Айдын през 1346 г. са разстроени от един непредвиден конфликт с генуезката флота на сдружението, известно като *Махоната*, която – този път окончателно - отнема о. Хиос от Византия. В крайна сметка походът на Юбер II не успява да постигне нищо, той се връща обратно на Запад, а хоспиталиерите окончателно придобиват ръководната роля в лигата. Войната в Егея продължава, като преломът настъпва със смъртта на Умур при поредния му опит да си върне Смирна със сила през пролетта на 1348 г. и разпространението в района на чумната епидемия, известна като „Черната смърт“. Родоските рицари са основен посредник в мирните преговори, които се повеждат между новия върховен айдынски емир Хъзър и папството в Авиньон. Полза от конфликта се опитва да извлече и бившия съюзник на Умур - новият византийски император Йоан VI Кантакузин, както и Генуа, която в края на 40-те год. е изправена пред конфронтация с него и нов конфликт с Венеция. След няколко дипломатически обрата „Свещената“ лига прекратява активните си действия през втората половина на 1351 г. Някъде по същото време или малко по-късно хоспиталиерите сключват мирен договор с Хъзър Бег, последвани и от Венеция през 1353 г.

4. Османското настъпление, апелът на Византия за помощ от Запада и дейността на папския легат фра Пиер Тома в средата на XIV в. Появата на „гръцкия“ проект на ордена на Св. Йоан Йерусалимски

Четвъртата глава на втората част на работата разглежда и анализира промените в политическото състояние на Егейския регион през 50-те год. на века и позицията, която заемат в него родоските хоспиталиери. Централно място в тази глава е отредено на темата за апела за помощ срещу османските турци, отправен от византийския

император Йоан V Палеолог към папството в Авињон и реакцията на Запада и ордена на Св. Йоан към него. В началото на 50-те години избухва поредната война между Генуа и Венеция, много от причините за която се крият в изследваните в предишните глави проблеми. В мащабния конфликт са активно въввлечени и Византия, кралство Арагон и някои от западнотурските емирства – най-вече османското, а преди смъртта си папа Климент VI изрично забранява на Хоспитала да се намесва по какъвто и да било начин. Обстановката се усложнява допълнително с избухването на нова гражданска война във Византия между Йоан VI Кантакузин и Йоан V Палеолог, която започва през 1352 г. Призовани на помощ от Кантакузин, османците стъпват на европейския бряг, като, възползвайки се от благоприятните обстоятелства, през 1354 г. завладяват п-в Галиполи и започват военна кампания за завоюването на Тракия. По този повод и двамата императори се обръщат за помощ към папството в Авињон. През декември 1355 г., след като в края на предната година е детронирал Кантакузин, Йоан V изпраща отчаян апел до папа Инокентий VI, който разкрива трагичното състояние на империята, която е неспособна да се справи с османското настъпление срещу последната ѝ останала по-значителна компактна територия – Тракия.

След встъпването си на власт в Авињон аскетичният Инокентий VI провежда политика на реформи в църквата, която засяга и Родос. Той критикува сурово хоспиталиерите, обвинявайки ги в бездействие и възнамерява да ги прехвърли в „Турция“, където наистина да се сражават срещу „неверниците“. Впоследствие, може би повлияни от отчаяните византийски призови към папството, намеренията му се променят и той, заедно с конвента и великия магистър на ордена, приема решението за повишаване на активността на Хоспитала чрез заемането му на определени територии в Континентална Гърция. Така се появява т.нар. от автора „гръцки“ проект на ордена на Св. Йоан Йерусалимски. Първоначалният план на понтифекса и Хоспитала е да закупят правата над латинското княжество Ахая или поне над определени части от него. През втората половина на 50-те год. този план в крайна сметка се сблъсква с неуспех, но не е забравен и през последвалите десетилетия.

Според автора вероятно пряко последствие от положителния отзив на папата на предложенията на Йоан V Палеолог за сключване на църковна уния е опитът му, подкрепян от венецианците, да се възстанови „Свещената“ лига на левантинските

католически сили (без генуезците, които обаче също са призовани от Авиньон да помогнат на императора срещу османците). Това му се отдава на 20 март 1357 г., когато представители на Хоспитала, Венеция, Кипър и папството сключват договор, който ознаменува появата на третата „Свещена“ лига срещу турците. През същата година към Константинопол е изпратен и папският пратеник фра Пиер Тома, който прекарва известно време във византийската столица и по всяка вероятност лично покръства император Йоан V. Две години по-късно фра Пиер Тома е назначен за апостолически легат на Изтока със задачата да проповядва кръстоносен поход срещу турците, да окаже на помощ на императора и да финализира преговорите за църковна уния с Византия. За негов „колега“ папата избира хоспиталиера фра Николо Бенедети, което по мнението на автора подсказва планираната ръководна военна роля на ордена на Св. Йоан в бъдещия кръстоносен поход в подкрепа на империята. През втората половина на 1359 г. фра Пиер Тома пристига в Смирна, откъдето, начело на флотата на третата „Свещена“ лига, се отправя към Константинопол. Това пътуване се превръща в своеобразен малък кръстоносен поход, тъй като според някои извори бойците на лигата помагат в отблъскването на атака на турците срещу византийската столица и нападат и завладяват техни крепости в района на Проливите. Родоските рицари взимат значително участие във военните акции, като то е изрично отбелязано в изворите. Въпреки тези победи църковната уния остава нереализирана, а след рейда си в Мраморно море и силите на лигата, и хоспиталиерите, и папския легат се дистанцират от византийските територии и обръщат вниманието си към латинските владения в Леванта. Впоследствие орденът и фра Пиер Тома се оказват въввлечени в кръстоносните планове на новия кипърски крал Пиер I дьо Люзинян за война срещу „неверниците“ в Източното Средиземноморие, което пък влиза в разрез с интересите на Венеция. Възникналите противоречия водят до разпадането на „Свещената“ лига в края на 1360 г.

5. Кръстоносната активност на кипърския крал Пиер I дьо Люзинян (1359-1369) и участието на хоспиталиерите в неговите походи

Тази глава е концентрирана върху кръстоносната активност на кипърския крал Пиер I дьо Люзинян в Източното Средиземноморие и ангажираността на

хоспиталиерите в нея. Поддържан от папския легат фра Пиер Тома и ордена на Св. Йоан, Пиер I повежда своеобразна „свещена война“ срещу Мамелюкския султанат и турските емирства от южния бряг на Анатолия. Макар и по същото време венецианците да продължават да предлагат формирането на коалиция, която да прекъсне връзките между азиатските и европейските владения на османците и в която на хоспиталиерите се отрежда важна роля, последните се оказват напълно ангажирани с кампаниите на кипърския крал. Между 1362 и 1365 г. Пиер I обикаля Западна Европа, пропагандирайки каузата за организиране на кръстоносен поход за възвръщането на „Светите земи“. Успехите му в това начинание са по-скоро незначителни, но той все пак получава подкрепата на Авиньон и продължава да се ползва от съюза си с Хоспитала. Удобното пристанище на Родос е негова основна база както при победоносната му атака срещу египетската Александрия през 1365 г., така и при последвалата война срещу мамелюците, а във флотата му постоянно присъства значителен хоспиталиерски контингент. Военните действия на християнската коалиция между Кипър и Родос срещу Египетския султанат продължават и след смъртта на Пиер I дьо Люзинян до втората половина на 1370 г. По мнението на автора активното участие на Хоспитала в този конфликт се превръща в основната причина за липсата на интерес и „пропускането“ му на кръстоносния поход на Амедео VI Савойски от 1366-67 г. в помощ на Византия и отвлечането на вниманието му от събитията, свързани с окончателното османско завоюване на Тракия, което в общи линии е завършено към началото на 70-те год. на века.

6. Заключение

В заключението на втората част се обобщават изводите на автора, свързани с целта на темата, предвид разгледаните в петте глави исторически проблеми. Близко половинвековният период от политическата история на ордена на Св. Йоан, анализиран и разгледан в тази част от дисертационния труд, се характеризира с почти непрекъснатите усилия, полагани от родоските рицари за спирането на експанзията на турските емирати в Егея. През по-голямата част от периода това настъпление не застрашава пряко хоспиталиерските владения, но заплашва с разграбване и

унищожение по-голямата част от латинските колонии в района на Балканите. То се превръща и в сериозна пречка за отдавна изградените преминаващи през региона морски търговски маршрути от Запада към Ориента, които между 1321 и 1370 г. са доминирани изключително от италианските републики Венеция и Генуа. Логичната реакция на католическия свят и папството в Авиньон е използването на кръстоносната идея за справяне с този проблем, при което хоспиталиерите, пряко подчинени на Курията и разположени в центъра на събитията, естествено се превръщат в главния проводник на тази политика. Чрез активното си участие в сформираниите три „Свещени“ лиги, решаващата си намеса при завладяването и защитата на Смирна и самостоятелното си патрулиране и борба срещу турските пирати родоските рицари красноречиво демонстрират, че желаят да реализират възлаганите им мисии. Това, което ги възпрепятства от постигането на по-значими резултати, е преди всичко недостигът им на ресурси и липсите на по-ясно очертани и по-последователно преследвани цели. Провалът на Запада да организира по-голяма кръстоносна експедиция на Изток, избухването на Стогодишната война между Франция и Англия, която впоследствие рефлектира и върху Иберийския полуостров, конфликтите в Италия и трите последователни вълни на „Черната смърт“ също оказват твърде негативно влияние върху активността на Хоспитала на Родос. Въпреки това хоспиталиерите изиграват една от най-важните роли за спирането на инвазията на „морските“ емирати от западния бряг на Мала Азия срещу егейските острови и Балканите, което се превръща в неоспорим факт след средата на века. След смъртта на Умур Бег при Смирна „морските“ емирати се превръщат в сили от второстепенна важност, които все още понякога провеждат изолирани пиратски акции в Егея, но вече не могат да претендират за политическата супремация в региона. Родоските рицари са и основните участници в първата кръстоносна коалиция, която се сблъсква с бъдещите завоеватели на Балканите – османските турци.

III част: Мечтата за Гърция и османското настъпление (1370-1421)

1. Османската експанзия на Балканите и кръстоносният поход на великия магистър фра Хуан Фернандес де Ередия

Главата разглежда и анализира политическата ситуация в Южните Балкани през 70-те години на XIV в. и обстоятелствата и предпоставките около организирането и провеждането на кръстоносния поход под предводителството на великия магистър на ордена на Св. Йоан фра Хуан Фернандес де Ередия през 1377-78 г. До началото на 70-те год. на века османското завоевание на Тракия е почти приключило въпреки усилията на Йоан V Палеолог за преустановяването му. Императорът лично пребивава в Италия между 1369 и 1371 г. в напразен опит да убеди Запада да му окаже по-значителна военна подкрепа. На 26 септември 1371 г. армията на двама от най-влиятелните балкански владетели – крал Вълкашин и деспот Углеша, претърпява унищожителен разгром от османците в битката при Черномен – събитие, което получава широк отзвук в целия християнски свят. Черномен и исканията на Генуа за организирането на кръстоносен поход се превръщат в причина за насочването на интереса на папа Григорий XI към проблемите, свързани с османската инвазия на Балканите. Докато Византия е принудена към 1372-73 г. да се признае за османски васал, Григорий XI се опитва да организира обединението на тези западни и източни сили, които той смята, че са заинтересовани от спирането на турското настъпление на континента. Тъй като повечето от тях не демонстрират достатъчно желание да се включат в едно такова предприятие папата решава да използва за тази цел ордена на Св. Йоан. Постепенно, подобно на времената на Климент V и фра Фулк дьо Виларе, планираният кръстоносен поход срещу турците се очертава като самостоятелно папско-хоспиталиерско начинание. Неговата първоначална цел е оказването на помощ на „обсадената“ Византия. Дори новините за поемането на васалитет на Йоан V Палеолог пред османския емир Мурад I не разколебават намеренията на папството. В средата на 70-те год. с активното участие на представители на Хоспитала между Авиньон и Константинопол се повеждат преговори, които завършват с обещанието на Йоан V да предаде заплашените Солун и Галиполи на ордена на Св. Йоан, който трябва да разположи свои гарнизони в тях и да ги защитава от турците. По този повод на Запад в края на 1375 г. е обявена мобилизация на хоспиталиерските братя-рицари, която трябва да доведе до събирането на една немалка за епохата елитна армия, която да се отправи към Балканите. Тези планове обаче са нарушени от преврата на Андроник IV в Константинопол и избухналият по повод владението на стратегическия о. Тенедос конфликт между Венеция и Генуа, като двете търговски републики и Османският

емират са замесени и във византийските междуособици. При тези условия папството и йоанитите не изоставят идеята за провеждането на кръстоносен поход, но изменят посоката му, връщайки се същевременно към „гръцкия“ проект на ордена във варианта му за установяване и интервенция в политиката на латинските държавици в Континентална Гърция. Първото е постигнато чрез договора за петгодишен наем от Хоспитала на латинското княжество Ахая, сключен с неговия суверен Жана I д'Анжу през 1376 г. В началото на 1378 г. силите на похода, концентрирани в Италия под предводителството на новия велик магистър на йоанитите фра Хуан Фернандес де Ередия, се отправят към Гърция. Първата задача, поставена пред тях, е не търсене на стълкновение с турците, а справянето с инвазията на албанския деспот на Епир Джин Буа Шпата, която заплашва васалните на Ахая латински владения, разположени на север от Коринтския залив. Начело на кръстоносците великият магистър лично обсажда столицата на Шпата Арта, но е пленен от албанците и е освободен срещу огромен откуп едва през късната пролет на 1379 г. Това е и краят на кръстоносния проект на Хоспитала и папа Григорий XI.

2. Хоспиталиерите, латинското княжество Ахая и гражданската война във Византия

Втората глава на последната част е концентрирана около участието на хоспиталиерите в балканската политика през 80-те и началото на 90-те год. на XIV в. През първите години от изследвания период орденът на Св. Йоан изпуска от ръцете си контрола над ситуацията в латинска Ахая, която, подобно на по-голямата част от Средна и Южна Гърция, е хвърлена във война и политически хаос благодарение на действията на т.нар. „Наварска компания“. Докато Византия изпада във все по-нарастваща зависимост от османците, Хоспиталът се бори безуспешно да придобие правата върху владението на Ахая и да реализира своя „гръцки“ проект, като му се налага да се справя и с вътрешната криза, провокирана от т.нар. „Велика църковна схизма“ на Запад. Вътрешнокатолическите и династическите противоречия изиграват съществена роля за крайния провал на усилията на ордена да установи властта си над Ахая.

На Балканите османското настъпление продължава победния си ход, като една от основните пречки пред него в периода 1382-87 г. са амбициите на сина на Йоан V Мануил II Палеолог да му се противопостави. „Империята“ на Мануил II в Солун е

разгромена, след което по-голямата част от територията на дн. Гърция попада под васалната зависимост на Мурад I. На север между 1385 и 1389 г. в направление, което най-общо съвпада със стария римски път *Via Diagonalis*, между османците, сърбите, подкрепяни от босненците, и българите се повежда епична борба, която в крайна сметка завършва с установяването на османската власт над региона. Султан Баязид I Йълдъръм налага нов курс в завоевателната политика на османците, чиято крайна цел е унищожаването на автономните държавни формирования по границите на империята му и поставянето им под прекия контрол на неговата администрация. Един удобен повод за намеса във вътрешните работи на Византия му дава династическата разпра в Константинопол през 1390 г., където синът на Андроник IV – Йоан VII Палеолог се изправя срещу своя дядо Йоан V и обявеният за престолонаследник Мануил II. С подкрепата на Баязид и „левантинските“ генуезци Йоан VII превзема Константинопол на 14 април 1390 г., но дядо му и чичо му успяват да се укрепяват в наскоро обновената крепост при Златните врата в югозападния край на града. От тук Мануил II се отправя към Родос, за да търси подкрепата на Хоспитала срещу своя племенник.

Междувременно през 1389 г. родоските рицари са влезли в новата, четвърта поред „Свещена“ лига на католическите сили в Егея, насочена против турците, инициатори за която този път са генуезците. Макар и на следната година подкрепата на Генуа за претенциите на Йоан VII да изглежда несъмнена, Хоспиталът предпочита да вземе страната на обърналия се лично към ордена Мануил II. С помощта на хоспиталиерите Мануил II успява да си върне контрола над Константинопол, да прогони от там своя племенник и да върне на престола баща си. Освен че този акт полага началото на един дълготраен съюз и сътрудничество между ордена и Мануил, той е и удар срещу политиката на османския султан Баязид I, с когото, отново през 1390 г., хоспиталиерите влизат във война, тъй като поверената под тяхното управление Смирна представлява заплаха за пълната му власт върху наскоро покореното от османците западномалоазийско крайбрежие. Между 1390 и 1394 г. корабите на Баязид I атакуват Родос и околните острови, а войските му обсаждат Смирна. В 1394 г. хоспиталиерският гарнизон на Смирна успява да нанесе значително поражение на обсаждащите крепостта османски войски, след което настъпва затишие във военните действия в района. Последното, освен на победата на братята-рицари, се дължи и на

външнополитически причини, които отклоняват вниманието на султана от Западна Анатолия и Егея.

3. Кръстоносният поход на унгарския крал Сигизмунд, битката при Никопол и обсадата на Константинопол (1396-1402)

Главата е посветена на разглеждането и анализа на историческите проблеми, свързани с организирането и провеждането на кръстоносния поход на унгарския крал Сигизмунд Люксембургски и хоспиталиерското участие в него. Завоевателните планове на Баязид I в началото на последното десетилетие на XIV в. включват утежняването на васалната зависимост на Видинското и Търновското български царства, поставянето под васалитет на Сръбското княжество на Лазаревичите и провеждането на атаки срещу Влашкото воеводство и Унгарското кралство. Районът се превръща в ареал за съперничество между двете суперсили – Османската империя и Унгария, около които гравитират местните владетели. Първата жертва на този конфликт е Търновското царство, което окончателно пада под ударите на Баязид I през 1395 г. Стимулиран от това събитие и от атаките срещу собствената му територия и влашкия му васал Мирча чел Батрън, унгарският крал предприема действия за организирането на кръстоносен поход срещу турците. Естественият му съюзник на Балканите освен Влашко е и Византия, чиято територия, сведена единствено до Константинопол и далечното деспотство Морея, буквално се намира под обсада от силите на султана. Кръстоносната кауза пък е основната причина западните сили, както и орденът на Св. Йоан, да се включат активно в подготвяния от него поход.

В Егея четвъртата „Свещена“ лига продължава съществуването си, като към нея, вероятно след началото на османската обсада на Константинопол през 1394 г., се присъединява и Мануил II Палеолог. През 1395 г. едно унгарско пратеничество е изпратено от Дубровник към членовете на лигата Лесбос, Хиос и Родос, а през зимата на 1395-96 г. Мануил Филантропин сключва в Буда договор за съюз на империята със Сигизмунд и византийско участие с 10 галери в кръстоносния поход. Хоспиталиерите също участват в похода предимно с флотски сили, но част от братята-рицари избират пътя по суша от Западна и Средна Европа до Никопол на р. Дунав. Корабите на ордена,

предвождани от новия велик магистър фра Филибер дьо Наяк, се отправят на север от Родос през късното лято на 1396 г. и през Черно море и р. Дунав се присъединяват към потеглилата по суша кръстоносна армия на Сигизмунд при Никопол към втората половина на септември. На 26 септември братята-рицари взимат участие в битката срещу войската на Баязид I, която завършва с пълен разгром на кръстоносците и изиграват важна роля за спасяването на унгарския крал, който се изтегля с флотата обратно по същия път, по който тя е дошла – от Никопол и по течението на Дунав и през Черно море към Константинопол. След пристигането си във византийската столица Сигизмунд помага на Мануил II Палеолог да отблъсне една османска атака.

След поражението при Никопол хоспиталиерите изиграват основна роля при откупуването на знатните западноевропейски пленници и вероятно взимат известно участие в отбраната на Константинопол. Две родоски галери се присъединяват и към похода на френския маршал Бусико, изпратен от крал Шарл VI на помощ на обсадения град през 1399 г. Силите на маршала са ограничени и той няма възможност да вдигне обсадата, но спомага за сключването на мирно споразумение между Мануил II и Йоан VII, като първият отпътува заедно с Бусико обратно на Запад, за да търси по-широка подкрепа за каузата си. При престоя си там императорът неведнъж се ползва от съдействието на местните структури на ордена на Св. Йоан, но обстоятелствата за организирането на военен или кръстоносен поход за спасяването на Византия се оказват неблагоприятни.

4. Хоспиталиерите и византийския деспотат Морея (1397-1402)

Тази глава изследва развитието на отношенията между ордена на Св. Йоан и византийския деспотат Морея, разположен в Източен Пелопонес, между 1397 и 1402 г. Заплашен от османска атака, срещу която се чувства неспособен да устои, през 1397 г. деспот Теодор I Палеолог с одобрението на брат си Мануил II продава своята крепост Коринт на родоските рицари. Така Хоспиталът получава неочаквана и необичайна възможност да реализира своя „гръцки“ проект. Стремещът му за реализацията на тази цел се изразява в непрекъснатите му опити да изкупи територията на целия деспотат Морея във времето от установяването му в Коринт до битката при Анкара през 1402 г.

Пред лицето на турската заплаха Теодор I се показва склонен да удовлетвори желанията на ордена, като до последната дата той продава на представителите му множество от владенията си, включително самата си столица Мистра. Въпреки неохотата и бунтовете на местното православно население родоските рицари успяват да установят властта си върху новопридобитите земи. Паралелно с този процес нарастват опасенията на османците, тъй като те виждат в Хоспитала много по-сериозен противник, отколкото византийския деспот. Султанът предлага мир на Теодор I срещу изтеглянето на ордена от Пелопонес. До това не се стига, тъй като разгромът на Баязид I при Анкара премахва необходимостта от помощта на йоанитите за защитата на деспотството.

5. Кръстоносната политика на ордена на Св. Йоан на Родос след битката при Анкара (1402-1421)

Последната глава на третата част на дисертационния труд анализира политиката на хоспиталиерите на Родос между 1402 и 1421 г. и отношението ѝ към процесите, които се развиват на Балканите. След победата на монголския завоевател Тамерлан над Баязид I при Анкара османската заплаха за покоряването на нови части от региона временно изчезва, но Хоспиталът претърпява неочакван удар със загубата на азиатското си предмостие – Смирна. Малко по-късно орденът постига дипломатически успех, сключвайки в началото на 1403 г. в Галиполи договор с османския владетел Сюлейман Челеби, съгласно който получава правата върху владенията на бившето графство Салона, разположено на северния бряг на Коринтския залив. Малко след това обаче възникват пререкания с деспота на Морея Теодор I, който иска да върне владенията си, продадени преди това на ордена. От своя страна хоспиталиерите не искат да му ги предадат преди да си получат обратно сумите, които са му дали за тях и за разходи по военната поддръжка на крепостите. Спорът помежду им и негативните настроения на православните гърци срещу ордена изиграват негативна роля при опита на Хоспитала да завземе обещаното му от Сюлейман графство на Салона. През същата година вниманието на йоанитите е отклонено от Гърция поради своеобразния „личен“ кръстоносен поход на назначения за управител на Генуа маршал Бусико, който атакува различни мюсюлмански пристанища по сирийското и южnomалоазийското крайбрежие.

През 1404 г. орденът на Св. Йоан, деспот Теодор I Палеолог и император Мануил I достигат до споразумение, според условията на което Византия се задължава да изплати на Хоспитала 46 500 златни дуката, а той да върне обратно на Теодор закупените преди това земи и крепости. Впоследствие възникват проблеми с изплащането на цялата сума от византийска страна, което се извършва на отделни траншове, проточили се чак до 1408 г.

В периода, когато перманентната гражданска война в Османската империя между различните синове на Баязид I отслабва силата на турците, орденът на Св. Йоан е единствената християнска сила освен Унгария, която се опитва да използва подходящата ситуация, за да организира коалиция срещу османците. Предложения за това са отправени до графа на Кефалония Карло I Токо, Теодор I Палеолог, Мануил II, Йоан VII и ахайския княз Чентурионе II Асен Закария, но нито един от тях не отговаря положително. Отхвърлена е и инициативата на Хоспитала да укрепи бившата „ябълка на раздора“ между Венеция и Генуа – о. Тенедос, който представлява удобна база за патрулиране на Дарданелите.

Постепенно политическият интерес на ордена на Св. Йоан се дистанцира от Континенталните Балкани и се насочва в друга посока. Хоспиталиерите се опитват да изградят отново укрепленията на разрушената от Тамерлан Смирна, но са прогонени от там от османския султан Мехмед I. Последствие от това е изграждането на техния замък Св. Петър (дн. Бодрум), който е предназначен да замени Смирна. Този акт съвпада с една промяна във военната стратегия на ордена, която ще се окаже дълготрайна. Това е издаването на каперски писма (т.е. позволения за нападение на вражески кораби) на отделни хоспиталиери и други лица, които придобиват статут на корсари, както и правото да се ползват от защитата на ордена и да нападат „неверническото“ корабоплаване. Това скоро се превръща в основната дейност, свързана с изпълнението на кръстоносната мисия на Хоспитала в Леванта.

6. Заключение

Заклучението на третата част съдържа основните изводи на автора, направени въз основа на неговия анализ на изследваните проблеми. Според неговото мнение през периода 1370-1421 г. родоският орден на хоспиталиерите изиграва определена и понякога дори решителна роля в противодействието на османското настъпление в този кризисен за християнските държави на Балканите период. През 70-те години на XIV в. Хоспиталът на Родос е основният инструмент в плановете на папа Григорий XI за оказването на военна подкрепа на Византия. Същевременно орденът на Св. Йоан се опитва да изгради своя силна континентална база на Балканите, за да реализира своя „гръцки“ проект, чиято идеологическа обосновка е именно спирането на настъплението на „неверниците“. Усилията му по постигането на тази цел са концентрирани над територията на дн. Гърция и най-вече върху п-в Пелопонес. Между 1376 г. и 1404 г. йоанитите правят два сериозни опита да влязат във владение на латинската и на византийската част от полуострова. Те се сблъскват с неуспех поради сложната политическа обстановка в региона и липсата на достатъчно подкрепа от Запада. След претърпяното фиаско орденът изоставя дългогодишните си опити да се превърне в континентална балканска сила и се съсредоточава върху войната с „неверниците“ по море – което представлява и основното му призвание в бъдещите векове.

През изследвания период, чрез перманентното патрулиране във водите на Егея, включването си във всички антитурски коалиции и собственото си инициране на такива, орденът на Св. Йоан притежава голяма заслуга за забавянето на развитието на османския флот и за ограничаване на турското настъпление по море. Поемането на едноличната защита от хоспиталиерите на важната крепост Смирна в годините от 1374 до 1402 г. също има своето важно значение, тъй като именно по това време тя ангажира големи турски и в частност османски сили с блокадата си и представлява източник на постоянно напрежение за мюсюлманските политически образувания в тази част от света. До голяма степен същото може да се твърди и за построения след загубата й замък „Св. Петър“.

Особено съществена роля в балканската политика изиграва съюзът между ордена на Св. Йоан и византийския император Мануил II Палеолог. Намесата на ордена е решаваща за успеха на последния при династичния конфликт в Константинопол през 1390 г. След разгрома на западната коалиция, предвождана от крал Сигизмунд при

Никопол, единствената сила, която е способна да окаже и наистина оказва някаква ефективна военна подкрепа на застрашените от завоюване християни в южната част на Балканите, са йоанитите. Те участват активно и в най-мощното кръстоносно начинание, проведено в подкрепа на обсадения от османците Константинопол след битката при Никопол- походът на френския маршал Бусико през 1399 г. Добрите отношения, които Мануил II Палеолог установява с ордена, спомагат за включването на братята-рицари в успешната отбрана на Константинопол и Морея. По този начин ставаме свидетели на един своеобразен феномен - историческите обстоятелства позволяват една институция, която се намира сред най-ревностните стожери на католическата религия, да се превърне в един от най-важните фактори за спасяването на православна Византия от османско завоевание в кризисния за империята момент в края на XIV и началото на XV в.

Заключение: Влиянието на ордена на Св. Йоан Йерусалимски на Родос върху балканската политика (1300-1421)

В заключението на дисертационния труд се обобщават резултатите на автора по изследваните проблеми, свързани с основната му цел по разкриване на степента на влияние и ролята, която орденът на Св. Йоан Йерусалимски упражнява върху балканската политика в периода между 1300 и 1421 г. Авторския преглед на събитията в периода 1300-1421 г. в района на Егея и Балканите, извършен в част I-III, демонстрира сложността на политическите взаимоотношения в региона и многобройността на факторите, които упражняват влияние върху тях. Последствията от изхода на битката за завоюването на Родос от Хоспитала за балканската политика могат да се обобщят във временното отклоняване на известни византийски сили и ресурси за нея, загубата на имперските позиции в Югоизточния Егей, и най-вече в появата на силна бариера пред току що започналите набезите за разширяване на влиянието си на запад „морски“ турски бейлици. Заедно с представителите на генуезката фамилия Закария, които са се установили на Хиос, хоспиталиерите представляват най-сериозния съперник на тези бейлици през първите три десетилетия на века и победите им срещу техните пиратски флоти допринасят съществено за ограничаването на тяхното настъпление в Егея. Същевременно западноевропейските сили, които притежават най-сериозните

политически интереси на Балканите - Венеция и Генуа, претърпяват поражение в амбициите си за установяване на Родос и Додеканезите.

Ангажирането на ордена на Св. Йоан в Източното Средиземноморие е пряко свързано с идеята за т.нар. *recuperatio Terrae Sanctae*, която не губи популярността си в Западна Европа през целия изследван в дисертационния труд период. Макар и този проблем да представлява по-скоро страничен интерес за тази тема, то авторът не може да не отбележи, че все пак усилията, полагани от Запада с тази цел, оказват косвено влияние и върху събитията на Балканите. Така например обявената от папството икономическа блокада срещу мамелюкски Египет и помощта, която е оказвана на Кипър и Армения, косвено подпомага и затвърждава латинската „таласократия“. Борбата на намиращите се в тесни връзки с Родос кралства на Кипър и Армения срещу мамелюците и съюзените с тях турски бейлици от Южна Анатолия отвлеча вниманието на последните от района на Балканите. От друга страна Кипърското кралство, което след загубата на Светите земи се превръща във важно средище на транзитната търговия между Изтока и Запада, се включва активно в борбата срещу турските пирати в Егея. Подкрепата на папството за западните претенции за възстановяването на Латинската империя пък намира частично своя израз както в завоюването на Родос, така и в някои от антивизантийските действия и дипломатически ходове, провеждани впоследствие от ордена на Св. Йоан.

През 20-те години на XIV в. съюзът, сключен между турците от западноанатолийското крайбрежие и каталаните в Атина, се превръща в смъртоносна заплаха за южната част на Гърция и близките до нея острови. Основният опонент на този съюз е Венецианската република, а първоначалната „ябълка на раздора“ – големия и богат о. Негропонт. В борбата си срещу отлъчените от църквата каталани и „неверните“ турци Венеция търси съюза на Хоспитала на Родос и помощта на папството. Турската заплаха по море не изчезва след излизането на каталаните от избухналата война през 1329 г., а напротив – увеличава се, намирайки своя лидер в лицето на талантливия военачалник Умур Бег от Айдын. По същото време на Запад отново е съживена идеята за провеждането на нов кръстоносен поход за възвръщането на Светите земи под предводителството на френския крал Филип VI – една инициатива, от която венецианците виждат удобната възможност да се възползват, за да справят с

твърде сериозния за тях проблем с турските пирати в Егея. Хоспиталиерите са сред основните участници както в подготовката на кръстоносния поход в Западна Европа, така и във формирането през 1332 г. на първата „Свещена“ лига от латинските сили в Леванта и Византия, която е предназначена за борба срещу „агаряните“. Макар и в този случай орденът на Св. Йоан на Родос да не е единственият инициатор на събитията, той осигурява една от главните бази за кръстоносните действия, а неговите братя-рицари съставляват една от най-добре подготвените и многобройни военни сили на придобилите статус на „партикуларен“ кръстоносен поход акции срещу турските пирати. Като допълнителен фактор, оказващ влияние върху балканската политика, според автора би могла да се разгледа антивизантийската като цяло позиция, която орденът на Св. Йоан заема по това време. Тя вероятно е една от причините за факта, че флотът на император Андроник III Палеолог в крайна сметка не се включва във войната срещу пиратите и по този начин не изпълнява задълженията си по договора, сключен в Родос на 6 септември 1332 г.

„Свещената“ лига от 1332-36 г. нанася няколко сериозни удара на „морските“ бейлици, но успехите ѝ се оказват половинчати и нетрайни. След приключването на активните военни действия предложенията на хоспиталиерите от Родос за провеждането на нови акции срещу турците остават единствени и безрезултатни. Силата на западноанатолийските емирства остава ненакърнена и през лятото на 1339 г. Умур Бег отново започва набезите си в Егея, като този път размахът и размерите на атаките на флота му надвишават всичко подобно преди това. В обстановката на неспирните нападения се създават подходящи условия за образуването на нова „Свещена“ лига. Този път първоначалната инициатива за нея принадлежи на папството, Кипърското кралство и Хоспитала на Родос. По време на военните действия между силите на лигата и емирството на Айдын, които се проточват от 1343 до 1351 г., източниците единодушно подчертават водещата роля на братята-рицари от ордена на Св. Йоан. Хоспиталиерите изиграват решаваща роля при неколкочатните латински морски победи в Егея, завладяването на Смирна и задържането ѝ след това. Според автора може да се твърди, че от всички участници в тази „Свещена“ лига най-голямо значение имат именно родоските рицари, а последствията от нейните действия са дълготрайни и притежават определена важност за хода на историческото развитие на

Балканите. Те окончателно неутрализират заплахата от мащабна инвазия на „морските“ бейлици и по-специално на най-силния между тях – Айдън, в Южните Балкани, редуцирайки я до инцидентни пиратски нападения с незначително политическо влияние и тежест.

От средата на 50-те години на века орденът на Св. Йоан на Родос се ангажира все по-дълбоко с папските проекти за уния с Византия и оказването на кръстоносна подкрепа на заплашената от османско завоюване империя. Според мнението на автора във връзка с това се намира и възникването на т.нар. „гръцки“ проект на Хоспитала, който цели изграждането на силна континентална база на ордена на Балканите. Идеята за него се появява почти едновременно с отчаяния апел за помощ към папството, отправен от византийския император Йоан V Палеолог през 1355 г. Появата на този проект отбелязва началото на едно по-сериозно въвличане на родоските рицари в континенталната балканска политика.

Османското настъпление в Европа принуждава членовете на новосформираната трета поред „Свещена“ лига (1357-1360), сред които са и хоспиталиерите, да насочат вниманието си към района на Проливите и Константинопол. Авторът смята, че моментът за кръстоносен удар срещу османците е избран удачно, но противоречията между съюзниците, между православната църква и папството и последвалото отклоняване на вниманието на Запада към кръстоносните планове на кипърския крал Пиер I дьо Люзинян за атака срещу Мамелюкския султанат и възвръщането на Светите земи не позволяват тези планове да се развият в нещо повече. Единственият по-съществен резултат от тях е краткотрайното нападение срещу турските позиции в района на Галиполи, предвождано от папския легат Пиер Тома.

Според автора би могло да се твърди, че кръстоносните атаки срещу „морските“ бейлици и мамелюците в Египет, проведени с активната подкрепа и участие на родоските рицари в края на 50-те и в протекание на 60-те год. на XIV в., косвено изиграват негативна роля за политическото бъдеще на християнските държавни формирования на Балканите. Макар и емирствата по западния и южния бряг на Анатолия да биват за пореден път „обуздани“ от действията на франкските флотилии и принудени да преустановят атаките си срещу балканските брегове и християнското

корабоплаване в региона, през посочения период османците необезпокоявано развиват своето настъпление в Европа, завладявайки Тракия и изграждайки по този начин стабилно предимство за бъдещето си напредване. Пълната ангажираност на Хоспитала във войната срещу Египет, която е прекратена едва в края на 1370 г., се изразява в липсата на интерес и временното отсъствие на братята-рицари от проектите на Запада за оказването на противодействие на османското нашествие на Балканите.

След битката при Черномен последният авиньонски папа Григорий XI поема инициативата за организирането и провеждането на кръстоносен поход на Балканите, насочен срещу османския емират. Най-верният му съюзник в това начинание е орденът на Св. Йоан. Нежеланието на други католически страни да се включат със свои сили в похода го превръща в изключително папско-хоспиталиерско предприятие. Доказателство за това е изпращането на братя-рицари от ордена като папски пратеници в двора на византийския император Йоан V Палеолог през 1374-75 г. В края на 1375 г. Григорий XI обявява всеобща мобилизация на силите на ордена на Запад, като съобразно предложението, което Йоан V отправя към папството и Хоспитала, събраната войска най-вероятно трябва да се отправи към Солун и района на Проливите. Авторът поддържа гледището, че промяната в политическата ситуация в Константинопол през 1376 г. се превръща в една от главните причини за пренасочването на интереса на йоанитите към района на Южните Балкани и възраждането на неговия „гръцки“ проект.

През 1376 г. орденът на Св. Йоан наема за срок от пет години латинското княжество Ахая. Авторът смята, че чрез покупката са постигнати две основни цели – реализирана е програмата „макс“ на стария „гръцки“ проект на ордена и е осигурен удобен плацдарм за провеждането на подготвения на запад кръстоносен поход. По този начин Хоспиталът се оказва въввлечен и в политическите конфликти на Южните Балкани. Под предводителството на новия си велик магистър фра Хуан Фернандес де Ередия „франкската“ кръстоносна армия, която се състои главно от хоспиталиери, потегля от Италия в началото на 1378 г. Както се оказва, нейната крайна цел вече са не балканските владения на османците, а тези на албанския деспот Джин Буа Шпата, разположени в западногръцките области Епир и Акардания.

По това време Шпата е един от най-силните и войнолюбиви владетели в региона, а експанзията му заплашва пряко контролираните от латинците области в Западна Гърция, които се намират под номиналното върховенство на княжество Ахая. Въпреки първоначалния успех, който постигат с превземането на важната крепост Лепанто от албанския деспот, кръстоносците на Ередия претърпяват разгром под стените на неговата столица Арта. На 23 август 1378 г. след нападение от засада великият магистър е взет в плен от хората на Шпата, а останалата франкска войска е принудена да се оттегли. Така опитът на Хоспитала да завладее Артинския деспотат завършва с неуспех, като Лепанто преминава обратно под албанско владение. Различни латински магнати в Гърция оказват съдействие за събирането на сумата, определена за откупа на Ередия, който е освободен през пролетта на 1379 г.

Поражението при Арта изиграва негативна роля върху активността на ордена в Континентална Гърция. След него хоспиталиерите, макар и първоначално да запазват властта си върху Ахая, остават до голяма степен инертни. Те постепенно губят контрола върху събитията, когато наетата от тях Наварска компания от наемници започва самоволни действия, които в крайна сметка я довеждат до завземането на фактическата власт в княжеството. Изглежда че хоспиталиерският наместник на Ахая – фра Гоше дьо Ла Бастид като че ли се опитва с помощта на наварците да се възползва от гражданската война в Атинското каталанско дукство, но ролята на ордена в тези събития остава неясна. След изтичането на договорения петгодишен срок за наемане на Ахая йоанитите връщат княжеството на неговия собственик, изтегляйки силите си от континента. През следното десетилетие великият магистър фра Хуан Фернандес де Ередия неколкократно се опитва да закупи пълните права върху владението на Ахая и да върне страната под властта на ордена на Св. Йоан, но това начинание се сблъсква със значително противодействие както в Западна Европа, така и в Латинска Гърция и крайният му завършек е неуспешен.

Разгромът на кръстоносния поход на Ередия съвпада с избухването на т.нар. „Велика“ папска схизма, която продължава от 1378 до 1417 г. Като католическа църковна структура орденът е засегнат от схизмата, която намалява ресурсите му. От друга страна по мнението на автора тя вероятно позволява да провежда една по-самостоятелна политика, тъй като почти през целия изследван в работата период преди

това той е извънредно зависим от решенията на папството. По време на тази сериозна криза, която разтърсва самите устои на католическата църква, Хоспиталът на Родос не изпада в инертност, а напротив - действа спокойно като един независим балкански суверен и дори в много отношения е най-активен именно през този период. Авторът смята, че това съждение се отнася особено към годините от 1390 до 1404 г., когато орденът упражнява съществено влияние върху вътрешната и външната политика на агонизиращата под османския натиск Византийска империя.

През 1390 г. с военната си подкрепа йоанитите изиграват решаваща роля за успеха на императорите Йоан V и Мануил II Палеолог в гражданската война, която двамата водят срещу техния родственик Йоан VII. Последният действа с подкрепата на османския султан Баязид I, така че тази победа може да се приеме и като едно ефикасно противодействие срещу тюрското влияние в Константинопол. Не на последно място стои и фактът, че през тази година Хоспиталът сключва нещо като личен съюз с Мануил II, от който последният продължава да се ползва през идните години. При неговото управление Византия се включва в четвъртата поред „Свещена“ лига, създадена от латинските сили в Егея. Същевременно орденът воюва ожесточено срещу Баязид I, след като той завладява западноанатолийските бейлици и заплашва Смирна.

Хоспиталът подкрепя и активно се включва със собствени сили в кръстоносния поход на унгарския крал Сигизмунд Люксембургски от 1396 г., насочен срещу османските владения на Балканите. Хоспиталиерските галери от Родос взимат участие при обсадата на Никопол. На борда на една от тях се спасяват крал Сигизмунд и великият магистър на ордена фра Филибер дьо Наяк след разгрома, който претърпяват кръстоносните сили в битката срещу Баязид I на 25 септември 1396 г. Впоследствие йоанитите се включват в защитата на обсадения от османците Константинопол и оказват неограничена помощ при откупуването на християнските пленници от битката при Никопол. Те участват в кръстоносния поход на маршал Бусико от 1399 г., предназначен да подпомогне византийската столица и оказват съдействие на император Мануил II по време на пътешествието му в Западна Европа в търсене на франкска подкрепа за своята заплашена от падане империя.

По същото време родоските рицари се въвличат в провеждането на едно политическо начинание на Балканите, което може да бъде разгледано в контекста на кръстоносната им мисия за борба срещу „неверниците“, но представлява и „лебедовата песен“ на техния „гръцки“ проект. Това е опитът на господаря на византийската част от п-в Пелопонес – т.нар. деспотат Морея, Теодор I Палеолог да продаде на ордена голяма част от своите владения, които се чувства неспособен да защитава срещу османските атаки. Първото измежду тях е Коринт – многозначителен акт, тъй като именно тази стратегическа крепост контролира входа към полуострова – т.нар. Истъм. По този начин хоспиталиерите се оказват въввлечени в защитата на Морея и без съмнение допринасят много за запазването ѝ в християнски ръце при усилените турски нападения срещу нея в периода между 1397 и 1402 г. Същевременно орденът се опитва да изкупи цялата територия на деспотата – според автора с очевидната цел да установи там свое собствено обширно континентално владение. Но при тези си намерения той се сблъсква със съпротивата на деспота и най-вече с тази на местното православно население. Това и разгромът на Баязид I при Анкара от войските на Тамерлан на 20 юли 1402 г., който е последван от дългогодишна гражданска война в Османската империя, се превръщат в основните причини йоанитите в крайна сметка да се изтеглят от Морея през 1404 г. Последното усилие на ордена да се сдобие с по-обширно владение в Континентална Гърция е свързано с опита му да завземе обещаното му от сина на Баязид I Сюлейман Челеби графство на Салона в 1403 г. Този опит също е неуспешен, като гледната точка на автора е, че това отново в немалка степен се дължи на нежеланието на местните гърци да окажат сътрудничество на родоските рицари. След поредицата от сложни дипломатически ходове и преговори, продължили от 1397 до 1404 г., Хоспиталът взема окончателно решение да се изтегли от Континенталните Балкани.

Авторът поддържа гледището, че след края на този т.нар. „гръцки“ проект през първите две десетилетия на XV в. орденът все повече и повече се съсредоточава върху корсарската война срещу турците и губи интереса си към Континенталните Балкани. Въпреки това братята-рицари са активни инициатори за организирането на анти-османска балканска лига през 1404-1408 г., но остават единствени в това си намерение. По това време те изграждат своя нова азиатска база – замъкът „Св. Петър“, който трябва да компенсира загубата на разрушената от Тамерлан Смирна. Постоянното

противодействие на йоанитите на наново изграждащия се османски флот се превръща в тяхна основна мисия през последните години на изследвания в дисертационния труд период.

Авторът смята че разглеждането и анализа на поставените проблеми доказва, че между 1300 и 1421 г. орденът на Св. Йоан на Родос се превръща в органична част от политическия живот на Южните Балкани. Той поддържа отношения, воюва, сключва съюзи и търгува с повечето от своите близки и по-далечни съседи – били те католици, православни или мюсюлмани, упражнявайки определено влияние върху тяхната политика. А най-голямата му историческа роля за региона би могла да се обобщи в оказването му на перманентната съпротива на турската експанзия на запад и подкрепата за нейните противници.

Библиография

В библиографските списъци, разделени на „Извори“ и „Литература“, са посочени цитираните и използваните при написването на дисертационния труд източници. Историческите извори са общо 69 на брой, а научните литературни източници – 226, като и в двата раздела използваните многотомници под едно и също заглавие са отбелязани заедно, а статии от едно и също издание са отбелязани отделно.

Приноси

Авторът смята, че негов най-съществен научен принос в този дисертационен труд е представянето на една различна от досегашните гледна точка към историята на средновековните Балкани и ордена на Св. Йоан в периода между 1300 и 1421 г. Основният резултат, който той счита, че е постигнал - на базата на достъпните му ресурси, е проследяването и анализа на основните моменти в балканската политика на

хоспиталиерите през изследваната епоха. Други историографски приноси на дисертацията са нейният библиографски обзор, изясняването на геополитическата обстановка в Леванта в края на XIII и началото на XIV в. - проблем, който за пръв път е изследван в неговата цялост, както и анализа и по-широкият поглед върху конкретната геополитическа ситуация на Балканите, Западна Европа, Източното Средиземноморие и Мала Азия в историческите моменти, които са сметнати от автора за важни за целите на дисертацията т.е. когато това е необходимо за изясняването на ролята на ордена на Св. Йоан като фактор в балканската политика. Подобно обобщително съчинение върху хоспиталиерската история на Родос, поставена в контекста на балканската история между 1300 и 1421 г., се появява за пръв път. Изясняват се множество историографски проблеми, свързани с политическите взаимоотношения на хоспиталиерите с други балкански страни. За пръв път се прокарват и защитават тезите за:

- преместването на Хоспитала на Родос като един от първите признаци за бъдещото пренасочване на главната кръстоносна цел - от възвръщането на Йерусалим и Светите земи - към борбата с турската експанзия
- антивизантийската насоченост на йоанитската политика през първите три десетилетия от престоя им на Родос
- ръководната роля на хоспиталиерите при преустановяването на инвазията на „морските“ емирати от западния бряг на Мала Азия срещу егейските острови и Балканите
- „гръцкият“ проект на ордена на Св. Йоан
- важната роля на хоспиталиерите при преговорите за сключването на църковна уния между папството и Византийската империя
- важната роля на родоските рицари в първата кръстоносна коалиция, формирана срещу бъдещите завоеватели на Балканите – османските турци.
- негативната роля на кипърско-хоспиталиерско-мамелюкската война от 1365-70 г. за спирането на османското настъпление на Балканите
- съюзът на ордена на Св. Йоан с византийския император Мануил II Палеолог

- ролята на хоспиталиерите като един от най-важните фактори за спасяването на Византия от османско завоевание в кризисния за империята момент в края на XIV и началото на XV в.

Сред най-важните научни приноси на дисертацията според автора могат да се споменат и:

- първият общ обзор и анализ върху проблемите около създаването, развитието, продължителността и влиянието на четирите „Свещени” лиги, създадени от християнските егейски сили през XIV в., какъвто, доколкото е известно на автора, досега не е правен.

- първият общ обзор на кръстоносната политика спрямо турците от Западна Мала Азия (включително османците) през изследвания период (1300-1421 г.)

- първият анализ на отделните етапи на „гръцкия“ проект на ордена на Св. Йоан Йерусалимски

- първият пространен анализ на проблемите около кръстоносния поход на фра Хуан Фернандес де Ередия

- пространният анализ на хоспиталиерската намеса в гражданската война във Византия през 1390 г.

В дисертацията е взето авторско отношение по мнозинството от засегнатите исторически проблеми, включително и върху някои, намиращи се в по-далечна и косвена връзка с основната цел на работата. Положено е усилие по изясняването на отделни спорни историографски моменти с привеждането на нови аргументи и авторски изводи по тях като напр. точната локация на присъединяването на галерите на великия магистър фра Филибер дьо Наяк към основните сили на кръстоносния поход на унгарския крал Сигизмунд, неговия маршрут, пленничеството на великия магистър фра Хуан Фернандес де Ередия и мн. др.

